

Ana Grbac

Književna teorija i recepcija

Trag i razlika. Čitanja suvremene hrvatske književne teorije; ur. Vladimir Biti, Nenad Ivić, Josip Užarević; Naklada MD/HUDHZ, Zagreb, 1995.

Dvadesetostoljetna znanost o književnosti bez obzira na sve unutarnje metodološke mijene koje su je zadesile tokom stotinu godina i sada, na samom kraju tog burnog razdoblja, čini se, u nekim svojim temeljnim postavkama, neupitnom. Ovostoljetna potreba da se proučavanju književnosti pridaju sve osobine i pravila znanstvenog proučavanja, bez obzira na činjenicu da se posljednjih nekoliko desetljeća književnost izvan akademskih krugova drugačije vrednuje i zamjetno gubi utjecaj koji je nekada posjedovala, iznjedrila je (surađujući tijesno s mnogim drugim znanostima: lingvistikom, filozofijom, kulturnom antropologijom, historiografijom, sociologijom, psihologijom, matematikom...) čitav niz vrlo poticajnih teorija. Njezina važnost i vrijednost u okvirima dugotrajnog promišljanja civilizacijskog iskustva, i iskustva književnosti same kao dijela tog procesa, jest iznimna. Sastavljanjem (ili bar samo pokušajem sastavljanja) mozaika humanističkih znanosti ovog stoljeća ta će se tvrdnja uistinu pokazati točnom.

Znanost, težeći svom postupnom sumiranju često dolazi do (samo)kritičkog trenutka u kojem se javlja potreba za detektiranjem mogućih propusta, ali i trajno vrijednih postavki koje valja baštiniti. Hrvatska književna teorija, tj. njezino sumiranje upravo je pokušaj kojim se radionica Suvremena hrvatska teorijska misao, započinje baviti 1992., a zbornikom naslovljenim *Trag i razlika* koji izlazi 1995. nudi akademskoj (i možda samo njoj) i kulturnoj javnosti prve rezultate svoga rada, dajući pri tome doprinos čitanju i samim time sumiranju (koje naravno nije nužno stvaranje moguće statične slike stanja unutar znanosti o književnosti i njezino čvrsto i jednoznačno postavljanje u komparativnu perspektivu s ostatkom svijeta, ili uopće meritornu sliku za daljnje povijesno procjenjivanje) svega što se pod utjecajem svjetskih tokova znanosti o književnosti pojavljuje kod nas. Zbornik je koncipiran u tri dijela: u prvom se otvaraju problemi, u drugom donose pojedinačne rasprave, a u trećem nude pregledne bibliografije književnoteorijskih tekstova i knjiga. Postavljaju se neka bitna teorijska pitanja, ali se i analizira i reinterpreтира teorijska baština koju možemo zahvaliti imenima kao što su Gajo Peleš, Aleksandar Flaker, Vladimir Biti, Milivoj Solar, Viktor Žmegač, Zdenko Škreb, Stanko Lasić (redosljed je sasvim slučajna) i još čitavom nizu osoba čiji je doprinos u formiranju bitne akademske scene i promišljanju nekih književnoteorijskih pitanja velik. Reinterpretacijom se pri tome podrazumijevaju jednako potraga za mogućim propustima i sumjerljivosti s nekom srodnom ili paralelnom paradigmatom teorijom, propitivanje operabilnosti nekog pojma kao i pokušaj da se pronađe neko ne toliko nužno novo, već drugačije ili suvremenije pro-

mišljanje književnosti. Uniformnost, kojoj se humanističke znanosti otvoreno i opiru, pri tome ne postoji. Svaki autor, u vlastitim odabranim teoretskim okvirima, nudi svoje rješenje. Nakon čitanja zbornika (kojem se svakako treba vraćati više puta) mnoge teze i metodološke postavke i dalje ostaju suvislima, i svakako korisnim (školskim) i operabilnim jedinicama, ali je isto tako očito da se promišljanju metodoloških zasada prototeorije pripovijedanja, kao i teorije pripovijedanja, strukturalizma, semiotike, svih teorijskih postavki koje se uklapaju u mozaik postmoderne, dekonstrukcije, književne povijesti, teorije romana... valja pristupati ne samo kritički, već i tražeći moguća preklapanja tj. međusobni dijalog (moguće dijalektičko prožimanje) tih teorija. Na kraju krajeva, književna teorija nikako i ni pod koju cijenu ne može biti sama sebi svrhom, kako se ponekad u metateorijskoj pomami intelektualnog (često onog akademskog) snobizma čini, ona je tu prvenstveno zbog pokušaja pojašnjavanja unutarnjih principa književnosti. Opseg kojim bi jedan prikaz trebao predočiti sadržaj knjige, koja je, u ovom slučaju, zbornik sastavljen iz mnoštva različitih tekstova, nikada ne može biti tako širok da bi ušao u preispitivanje svakog poje

dinog teksta, i nužno bježi u uopćavanje. Važnost i vrijednost ovog zbornika i nije u tome što bi se na pojedinačnoj razini stvarala potencijalno revolucionarna rješenja nekih pitanja (premda je većina tekstova iznimno kvalitetna i zanimljiva; spomenimo samo tekstove Nenada Ivića, Andree Zlatar, Vladimira Bitija), ili u donošenju nepobitne kritike nekog teoretičarskog nastojanja, već je njegov značaj u stvaranju nove vizure, jedne potencijalne sume hrvatskog književnoteorijskog akademskoznanstvenog iskustva. Hrabrost i vrijednost takva intelektualno odgovorna pokušaja, valja baštiniti za budućnost, i nadati se da će i ovo što danas zovemo suvremenim čitanjem književne teorije doživjeti svoje kritičko tj. ono u naslovu spomenuto analitičko i/ili interpretacijsko čitanje, baš kao što se možemo samo nadati da će i sastavljanje ovakvih zbornika također postati svojevrsnom praksom.